

Ansökan om ändring av nätkoncession för linje för 36 kV ledning i Dorotea kommun

Underlag för avgränsningssamråd

Februari 2025

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning	3
2.	Inledning	4
2.1	Syfte med åtgärden	4
2.2	Om sökanden	5
2.3	Tillståndsprocessen och markupplåtelse	5
3.	Teknisk utformning	5
3.1	Utformning	5
3.2	Markbehov	7
3.3	Byggnation	9
3.4	Rasering	10
3.5	Drift och underhåll	10
4.	Alternativ	11
4.1	Alternativa stråk	11
4.2	Utredda och avfärdade alternativ	12
4.3	Alternativa tekniska utföranden	12
4.4	Nollalternativ	13
5.	Områdesförutsättningar och bedömning av miljöeffekter	13
5.1	Kommunala planer	13
5.2	Naturmiljö och fågel	14
5.2.1.	Förutsättningar	14
5.2.2.	Miljöeffekter	15
5.3	Kulturmiljö	15
5.3.1.	Förutsättningar	15
5.3.2.	Miljöeffekter	15
5.4	Rennäring	16
5.4.1.	Förutsättningar	16
5.4.2.	Miljöeffekter	16
5.5	Infrastruktur	17
5.5.1.	Förutsättningar	17
5.5.2.	Miljöeffekter	17
5.6	Övrig markanvändning	17
5.6.1.	Förutsättningar	17
5.6.2.	Miljöeffekter	17
5.7	Landskapsbild och boendemiljö	18
5.7.1.	Förutsättningar	18
5.7.2.	Miljöeffekter	18
5.8	Friluftsliv	18
5.8.1.	Förutsättningar	18
5.8.2.	Miljöeffekter	19
5.9	Skadeförebyggande åtgärder	19
5.10	Samlad bedömning	20
6.	Fortsatt arbete	21
7.	Referenser	21
	Geodata	21

1. Sammanfattning

Bliekevare Nät AB avser att ansöka om en ändring av nätkoncession för befintlig 36 kV ledning mellan Bliekevare Vindpark och Svenska kraftnäts 220 kV transmissionsnät i Dorotea kommun. Ändringen innebär att en ny 36 kV ledning byggs i anslutning till den befintliga ledningen. När den nya ledningen tagits i drift raderas den befintliga ledningen.

Syftet med åtgärden är att möjliggöra en uppgradering av vindkraftsparken genom att nätförbindelsen till det överliggande elnätet uppgraderas från 36 MW till 100 MW.

Verksamheten kan antas innebära betydande miljöpåverkan vilket innebär att en miljökonsekvensbeskrivning kommer att tas fram till koncessionsansökan. Omfattning och innehåll i miljökonsekvensbeskrivningen styrs av vad som inkommer under samrådet.

Stråkalternativ A och B innebär att en ny ledning byggs norr respektive söder om den befintliga ledningen, delvis i befintlig ledningsgata. Alternativ C kan kombineras med alternativ A och B och innebär en cirka 600 meter lång nysträckning till en potentiell ställverksplacering vid vindkraftsparken söder om befintlig ledning.

Ledningen kommer efter den planerade ändringen ha samma driftspänning som den nuvarande ledningen. Både enkelstolpar och portalstolpar kan vara aktuella vid byggnation av den nya ledningen och stolparnas material kan vara en blandning av stål, komposit och trä. Den befintliga skogsgatan är cirka 40 meter bred och kommer delvis kunna nyttjas vid byggnation av den nya ledningen längs med den befintliga ledningen. Den befintliga skogsgatan behöver breddas med cirka 25–30 meter beroende på vilken stolptyp som används. När den nya ledningen tagits i drift raderas den befintliga ledningen och delar av den mark som idag utgör befintlig ledningsgata kan låtas återväxa.

I detta skede av tillståndsprocessen är den samlade bedömningen att ledningsändringen ger begränsade negativa effekter på infrastruktur och friluftsliv under byggskedet samt obetydliga effekter under driftskedet. Med inarbetade skadeförebyggande åtgärder bedöms effekter på höga naturvärden som begränsade till negativa under anläggnings-, raserings- och driftskede för en ledning inom stråk A och B. Miljöeffekterna från en ledning inom stråk C bedöms som negativa jämfört med övriga stråk då stråket innebär en ledning i nysträckning.

För landskapsbilden bedöms effekterna av den nya ledningen som begränsade under bygg-, raserings- och driftskedet. För boendemiljöer kommer inga negativa effekter avseende elektromagnetiska fält uppstå jämfört med befintlig ledning. Utifrån nuvarande underlag berörs inga kulturmiljöer negativt. En arkeologisk utredning avses genomföras under 2025.

Effekterna på skogsbruksmark bedöms som begränsade för stråk A och B, då ytterligare skogsmark tas i anspråk i anslutning till den befintliga skogsgatan. Effekter från en ledning inom stråk C bedöms också som begränsad men som något större jämfört med övriga stråk då stråket innebär en ledning i nysträckning.

Den nya ledningens effekter för rennäring bedöms i och med dess intrång i betesmark och risk för störning som begränsade till negativa under bygg- och raseringsskede och begränsade under driftskede. Ledningsändringen utgör dock inte något hinder för att rennäringens pågående markanvändning kan fortsätta.

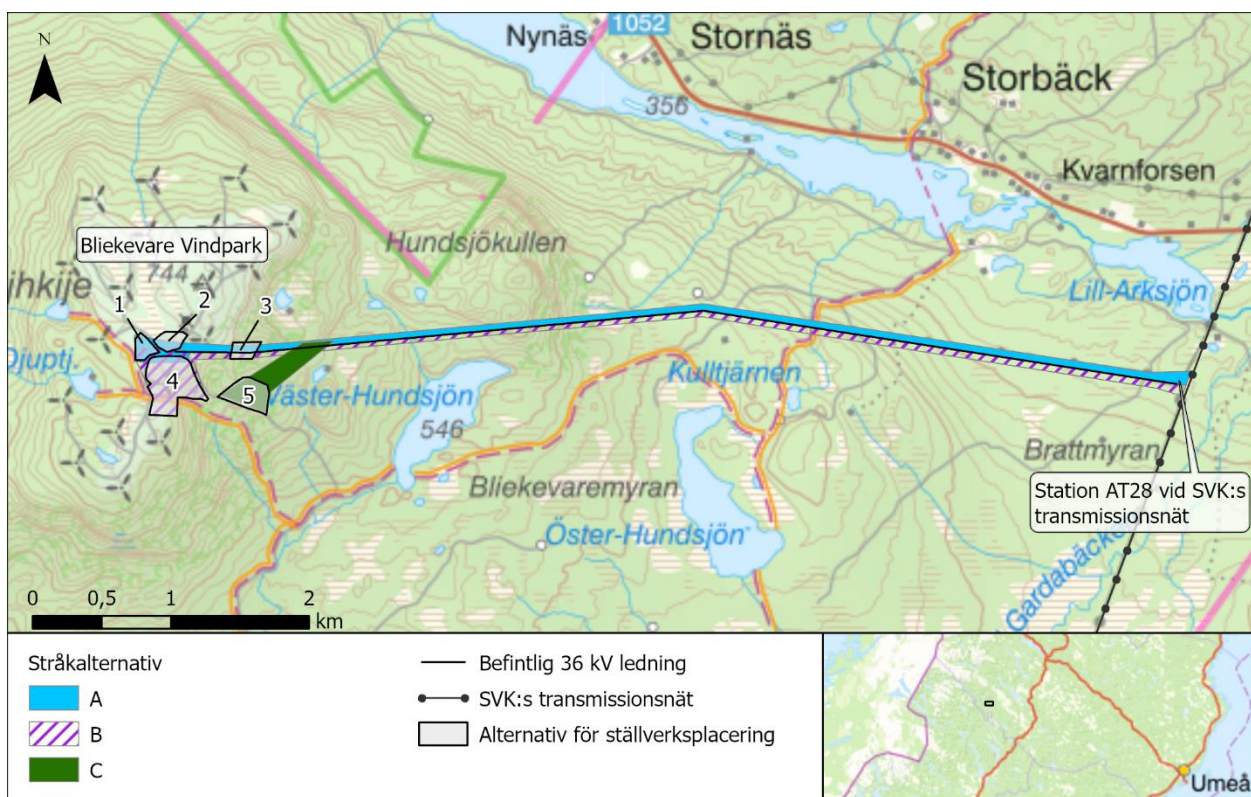
Sammanfattningsvis bedöms en ledning inom något av stråken inte tillföra några betydande effekter för rennäring, övrig markanvändning, friluftsliv, landskapsbild och boendemiljö jämfört med den befintliga ledningen. För naturmiljön bedöms en ledning inom något av stråken tillföra begränsade nya effekter jämfört med den befintliga ledningen. Lokalisering av ny ledning inom stråk A och B bedöms som de mest lämpliga sträckningarna i området eftersom byggnationen sker i anslutning till befintlig ledning och delar av befintlig ledningsgata i området kan nyttjas för den nya ledningen. Stråk C frångår den befintliga ledningsgatan i cirka 600 meter varpå påverkan blir större jämfört med stråk A och B.

2. Inledning

Bliekevare Nät AB (härefter Bliekevare Nät eller Sökanden) avser att ansöka om ändring av nätkoncession för linje enligt 2 kap. 27 § ellagen för befintlig 36 kV ledning mellan Bliekevare Vindpark och transformatorstation (station) AT28 vid Svenska kraftnäts (SVK:s) 220 kV transmissionsnät i Dorotea kommun, se Figur 1. Därför genomförs nu ett samråd enligt 6 kap. miljöbalken och denna handling utgör samrådsunderlag till samrådet.

Ändringen består av att en ny 36 kV ledning byggs mellan ett nytt ställverk i Bliekevare Vindpark, inom någon av de alternativ för ställverksplacering som visas i Figur 1, och ett nytt ställverk i den ombyggda stationen AT28. När den nya ledningen tagits i drift raseras den befintliga ledningen.

Ett antal alternativa utredningsstråk har tagits fram, varinom en ny ledning som ersätter den befintliga ledningen kan placeras, se Figur 1.

Figur 1. Karta över de alternativa stråk mellan Bliekevare Vindpark och befintlig station AT28 vid SVK:s transmissionsnät som är föremål för detta samråd.

2.1 Syfte med åtgärden

EnBW Sverige AB undersöker möjligheten att uppgradera den befintliga vindkraftsparken Bliekevare i Dorotea kommun. Genom så kallad repowering, att förnya parken med effektivare turbiner, avses uttagseffekten ökas och parkens livslängd förlängas. Befintlig vindkraftspark uppfördes 2009 och består av 18 turbiner, med en totalhöjd på 125 meter. Planen är att ersätta dessa med maximalt 15 nya turbiner som har en totalhöjd på 280 meter. Samråd avseende vindkraftsparken hölls under vintern 2023–2024.

Ledningsändringen syftar till att möjliggöra ombyggnationen av vindkraftsparken genom att nätförbindelsen till det överliggande elnätet uppgraderas från 36 MW till 100 MW. Därför samråder Bliekevare Nät nu om en ändring av befintlig nätkoncession för linje (kraftledning). Byggnation respektive ombyggnation av ställverk och station AT28 hanteras separat från aktuell ansökan om ändring av koncession.

2.2 Om sökanden

Bliekevare Nät är ett helägt dotterbolag till EnBW Sverige AB. Bolaget grundades 2008 och innehar ledningskoncessioner i Dorotea samt Vansbro och Ludvika kommuner.

2.3 Tillståndsprocessen och markupplåtelse

För att få bygga och driftsätta en kraftledning krävs tillstånd, s.k. nätkoncession, enligt ellagen (1997:857). För ledningar på regionnätetsnivå är det primärt nätkoncession för linje. Vid ändringar i sträckning eller utförande krävs att befintlig nätkoncession ändras. Det regleras också enligt ellagen. Inför framtagandet av en tillståndsansökan, såväl för ny eller ändrad koncession ska samråd enligt 6 kap. miljöbalken genomföras.

Tillståndsprocessen inleds vanligen med ett undersökningssamråd med länsstyrelse, kommun och enskilda särskilt berörda för att utröna om verksamheten kan antas medföra en betydande miljöpåverkan eller ej. Sökanden har, i enlighet med 6 kap. 23 § miljöbalken, redan gjort bedömningen att det gällande projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan och därför valt att genomföra ett avgränsningssamråd. Till avgränsningssamrådet inbjuds kommun, länsstyrelse och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten, samt de övriga statliga myndigheter och den allmänhet som kan antas bli berörda.

Att verksamheten kan antas innebära betydande miljöpåverkan innebär att en miljökonsekvensbeskrivning kommer att tas fram till koncessionsansökan. Omfattning och innehåll i miljökonsekvensbeskrivningen styrs av vad som inkommer under samrådet.

Inkomna synpunkter och information som inkommer under samrådet sammanfattas i en samrådsredogörelse som, tillsammans med bland annat teknisk beskrivning, miljökonsekvensbeskrivning och kartor, biläggs koncessionsansökan. Ansökan skickas till Energimarknadsinspektionen som handlägger ärendet och efter remisshantering fattar beslut. Vid ett eventuellt överklagande prövar mark- och miljödomstolen frågan.

Ett koncessionsbeslut ger rätt att bygga ledningen men inte rätt att ta mark i anspråk. Sökanden strävar efter att teckna frivilliga markupplåtelseavtal med berörda fastighetsägare. Koncessionsbeslutet kommer att ligga till grund för den ledningsrätt som Bliekevare Nät ämnar ansöka om hos Lantmäteriet.

3. Teknisk utformning

3.1 Utformning

Den befintliga 36 kV ledningen består av tvåbenta portalstolpar i kreosotimpregnerat trä. Portalstolparnas höjd varierar mellan 8-23 meter och spannet mellan stolpplatserna uppgår till 170-300 meter.

Den nya ledningen kommer ha samma driftspänning som den nuvarande ledningen. Driftspänning är 33 kV och konstruktionsspänning är 36 kV.

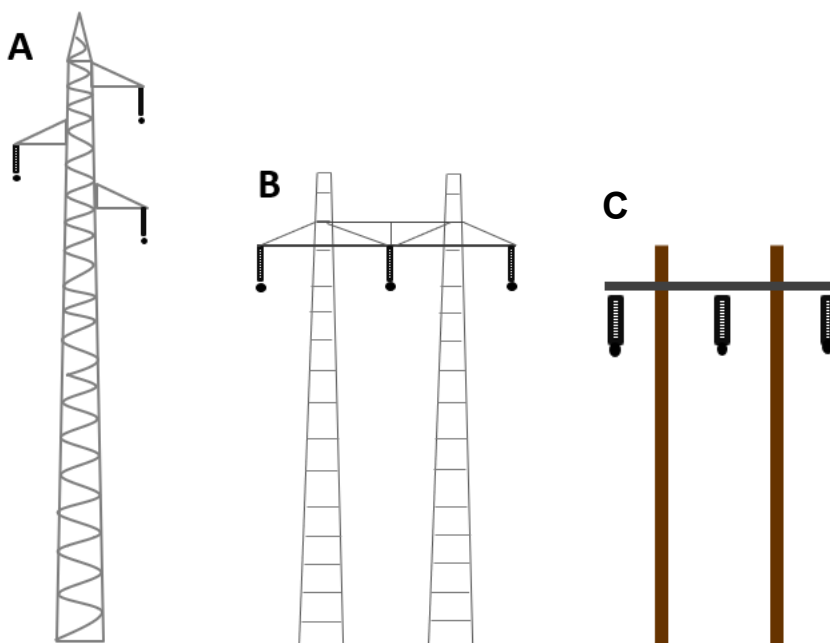
Den nya ledningen kan både uppföras i typen enkelstolpe med vertikalt placerade faslinor och/eller portalstolpe med horisontellt placerade faslinor, se Figur 2. Stolparnas material kan vara en blandning av stål, komposit och trä.

Enbenta stolpar är i stål. Höjden på en enbent stolpe varierar i normalfallet mellan cirka 12 och 30 meter beroende på topografi och spannlängd. Avståndet mellan faslinorna är cirka 6 meter i horisontalled, cirka 4 meter i vertikalled och isolatorerna utförs som hängande. Normal spannlängd (avståndet mellan stolpplatserna) uppgår till cirka 150–350 meter, men kan vara både längre och kortare beroende på topografi, markförhållanden och hinder. Stolparna grundläggs med fundament i betong eller stål på vilka stolpen monteras. I undantagsfall kan stolpar behöva säkras genom stagförankring. Stagen består då av ställinor som grundläggs i marken. Det gäller i första hand vinkelstolpar, men även stolpar i särskilt långa spann kan behöva stagas. Vid bergförankring används inborrade bergöglor.

Portalstolpar kan vara både i stål, komposit och trä. Höjden på portalstolpar är cirka 11-25 meter beroende på topografi och spannlängd. Avståndet mellan faslinorna är cirka 4 meter och isolatorerna utförs som hängande. Normal spannlängd för stålstolpar uppgår till cirka 150–350 meter och trästolpar uppgår till cirka 150–250 meter, men kan vara både längre och kortare beroende på topografi, markförhållanden och hinder.

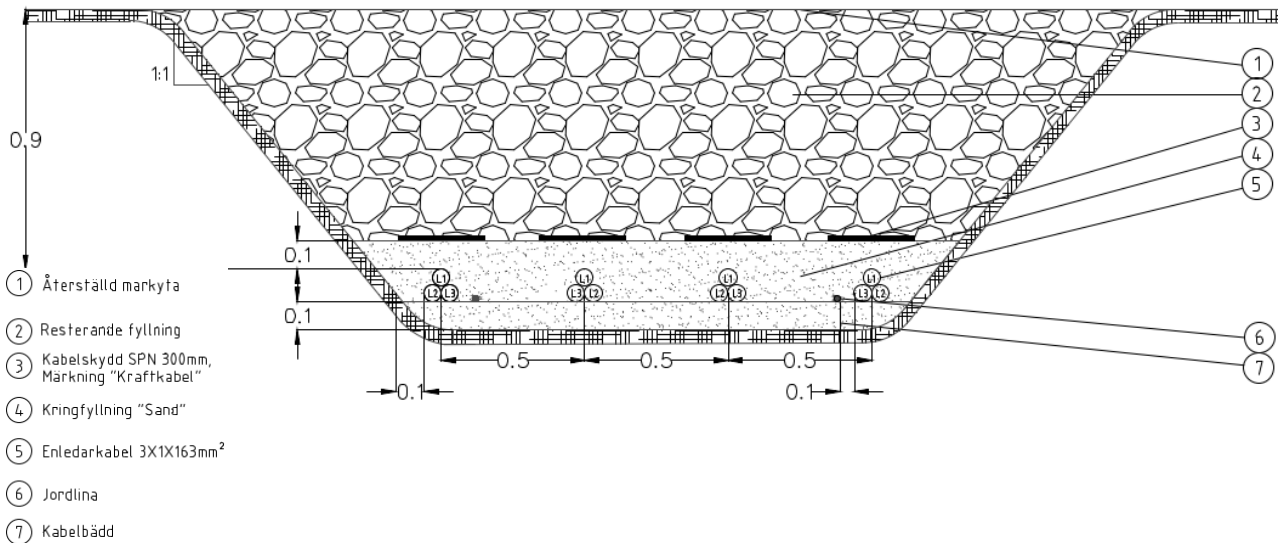
Portalstolpar i stål grundläggs med fundament i betong eller stål på vilka stolpen monterar. I undantagsfall kan stolpar behöva säkras genom stagförankring. Stolpbena i trä schaktas normalt ner till ett djup av 2–3 meter. Stag kan komma att nyttjas. Vid mark med dåliga grundläggningsförhållanden kan till exempel en så kallad rustbädd användas. I schaktgropens botten, för respektive stolpben, läggs i så fall en platta av till exempel komposit eller betong.

Beroende på konstruktionsval och behovet av att anlägga nya fundament kan ny arbetsväg till respektive stolplplats behövas.

Figur 2. Principskisser över exempel på de typer av stålstolpar som kan komma att användas. A) Enkelstolpe. B) Portalstolpe i stål. C) Portalstolpe i trä.

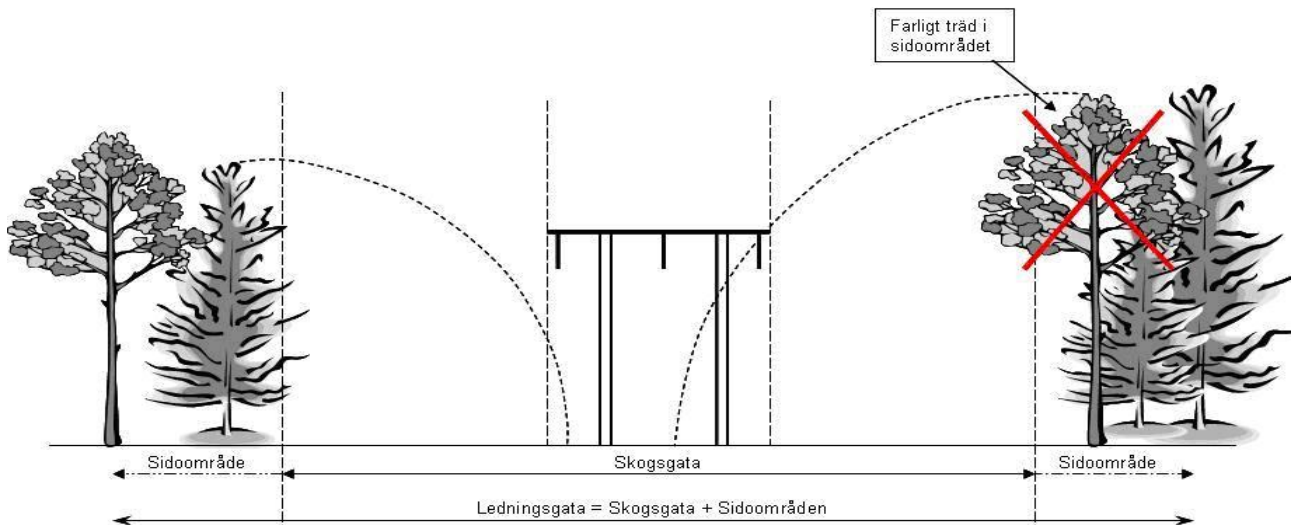
För att på ett lämpligt sätt kunna ansluta den nya ledningen till ställverk respektive station anläggs de sista cirka 100 metrarna mellan en kabelstolpe och ställverk/station som markkabel i vardera änden av ledningen. Markkabeln består av fyra parallella kabelförband. Kabelschaktet får ett ungefärligt djup på cirka 1,2 meter, bredd på cirka 3,7 meter i dagöppningen och en schaktbottenbredd på cirka 1,5 meter, se Figur 3.

Figur 3. Schaktskiss med den nya ledningen i markkabelutförande de sista cirka 100 metrarna in i ställverket respektive stationen. Den markförlagda ledningen består av fyra kabelförband.

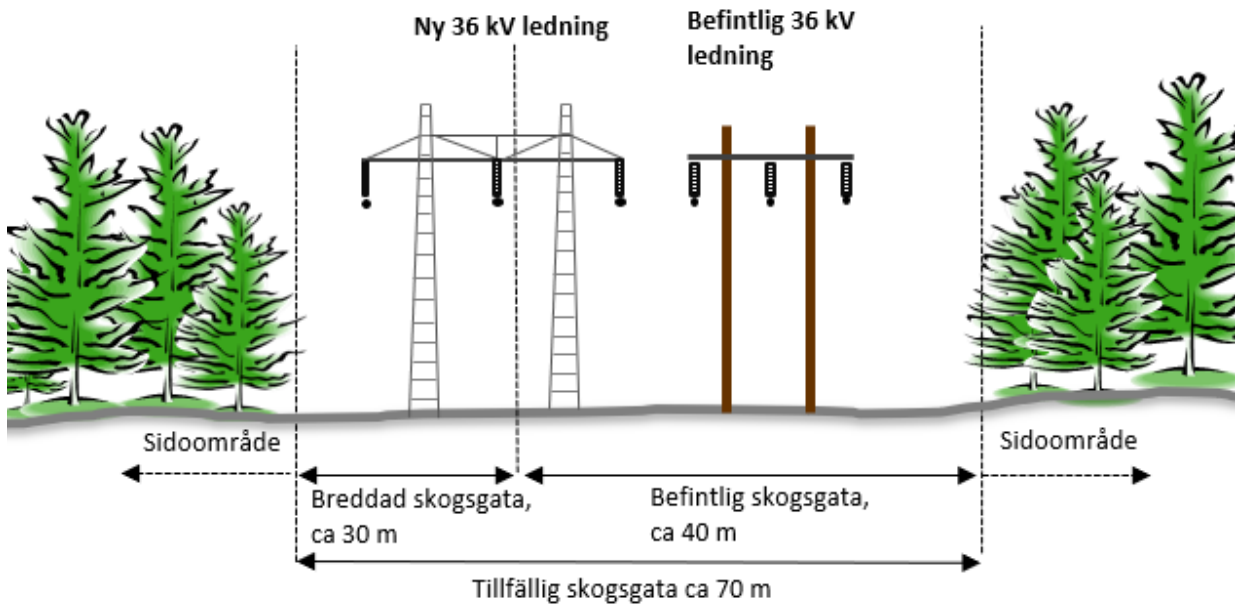
3.2 Markbehov

Befintlig ledning är idag utförd som trädsäker, vilket innebär att inga träd får bli så höga att de riskerar att växa in i, eller falla på ledningen, se Figur 4. Utöver den avverkning som sker inom skogsgatan måste enstaka så kallade kantträd avverkas i sidoområdena. Detta gäller träd som är så högväxande att de riskerar att falla på ledningens linor och stolpar. Principskisserna nedan är inte skalenliga.

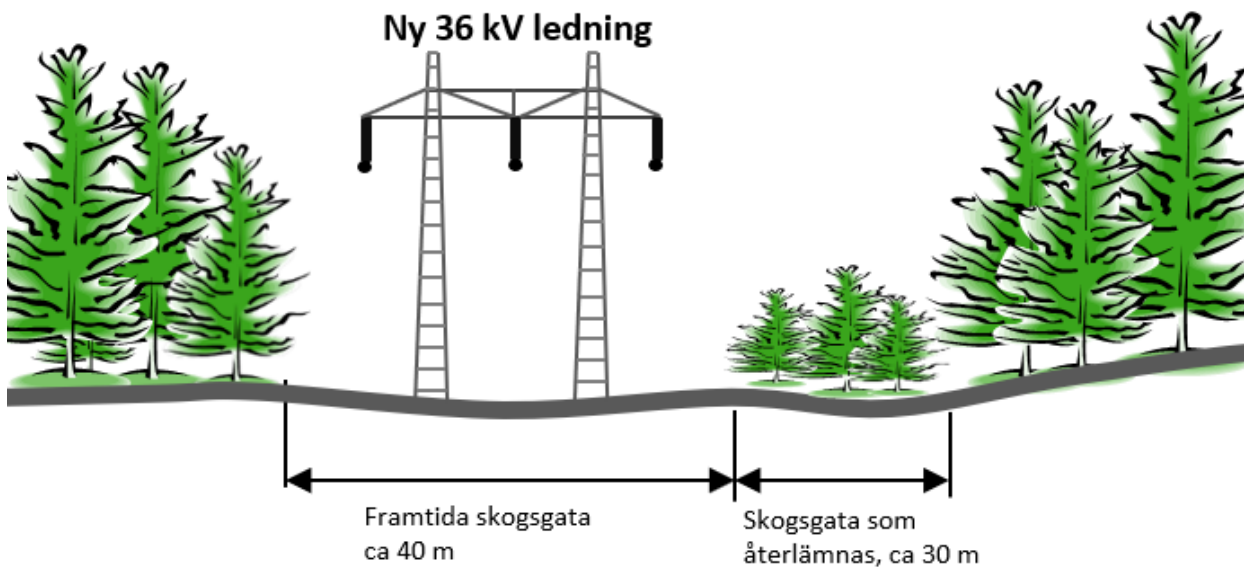

Figur 4. Principskiss av en ledningsgata, dvs. skogsgata med tillhörande sidoområde för en trädsäker ledning i portalstolpsutförande.

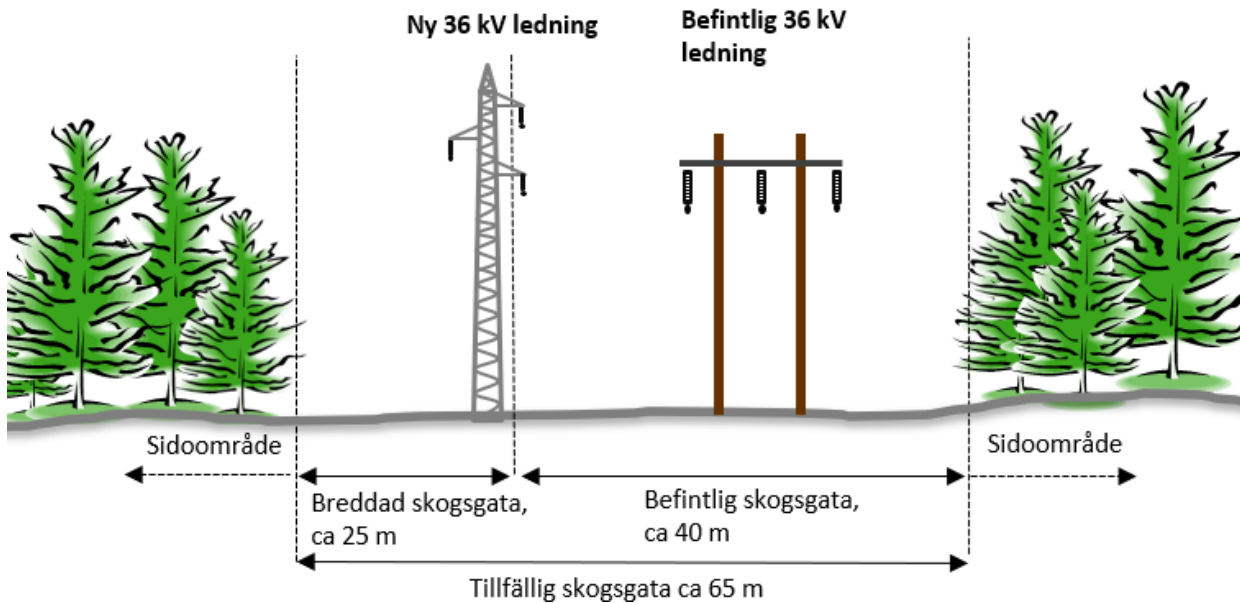
Den befintliga skogsgatan är cirka 40 meter bred och kommer delvis kunna nyttjas vid uppförande av den nya 36 kV ledningen längs med den befintliga ledningen. Den befintliga skogsgatan behöver breddas med cirka 30 meter vid nyttjandet av portalstolpar och cirka 25 meter vid nyttjandet av vertikalstolpar, se Figur 5 och Figur 7. När den nya ledningen tagits i drift, raseras den befintliga ledningen och delar av den mark som idag utgör befintlig ledningsgata kan låtas återväxa. Därmed minskas skogsgatans bredd till ungefär samma bredd som i dag. I Figur 6 och Figur 8 redovisas exempelskisser över den nya ledningsgatans utformning efter att befintlig ledning har raserats.

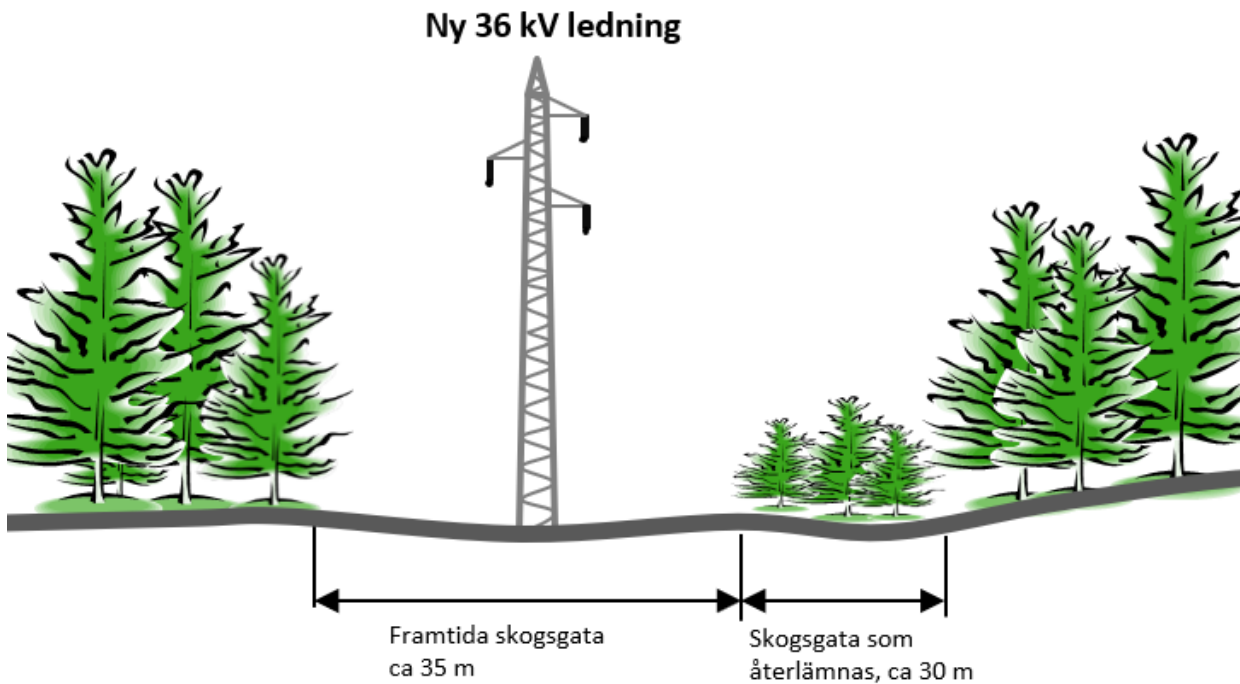
Figur 5. Exempelskiss med tillfälligt markanspråk vidbyggnation av den nya ledningen i portalstolpar. I skissen visas den nya ledningen med stolpar i stål, men även stolpar i trä och komposit kan användas.

Figur 6. Exempelskiss med markanspråk för ny ledning i portalstolpsutförande i stål efter att befintlig ledning har raserats. Även stolpar i trä och komposit kan användas.

Figur 7. Exempelskiss med tillfälligt markanspråk vidbyggnation av den nya ledningen i enbenta stålstoipar.

Figur 8. Exempelskiss med markanspråk för ny ledning som enbent stålstoipe efter att befintlig ledning har raserats.

3.3 Byggnation

Inför och under detaljprojektering för den nya ledningen görs fältbesök för att bekräfta den planerade ledningssträckningens byggbarhet. Detta sker till fots eller med hjälp av lättare terränggående fordon. I samband med att ledningen detaljprojekteras sker värdering av den skog som påverkas, och de träd som måste avverkas stämplas. När erforderliga markavtal är påskrivna och fältarbetet har slutförts avverkas skogen för den nya ledningsgatan. Vanligen används vanliga skogsmaskiner såsom skördare och skotare för detta.

Material till den nya ledningen, såsom stolpar och linor, transporteras företrädesvis längs befintliga vägar samt i skogsgatan.

På mark med dålig bärighet används maskiner och metoder som medför så litet ingrepp i naturmiljön som möjligt för att minska körskador. Företrädesvis sker arbetet på mark med dålig bärighet under perioder med tjälad eller snötäckt mark. Under övrig tid används stockmattor eller andra markskonare där så krävs för att undvika körskador i terrängen.

Resning av stolpar i stål föregås av fundamentsanläggning. En grop schaktas ur där fundamentet sedan gjuts på plats, när betongen har härdat skruvas stolpen fast i sektioner och säkras vid behov med stag och tillhörande förankringar. Vid särskilda markförhållanden används pålade stolpfundament. Stolpbena i trä schaktas normalt ner till ett djup av 2–3 meter. Stag kan komma att nyttjas och vid behov nyttjas rustbädd.

Om nyanläggning av väg eller upplagsplatser skulle krävas sker anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken till länsstyrelsen.

Reglar monteras sedan på de resta stolparna och en pilotlina dras ut längs ledningen med hjälp av bandvagn. Pilotlinan används för att dra ut en faslina med hjälp av en bromsmaskin och en drag/spolmaskin. Lindragningen sker släpfrött för att inte skada mark eller linor.

I samtliga moment kommer transport av personal i första hand att ske via ledningsgatan, samt via befintliga tillfartsvägar. Dessa transporter sker med hjälp av lättare terränggående fordon såsom sexhjulning och/eller bandvagn.

3.4 Rasering

När den nya ledningen tagits i drift kommer den befintliga ledningen raseras. Vid rasering av ledningen lossas först faslinorna och spolats upp på trummor. Detta sker släpfrött. Sedan demonteras reglarna från stolparna och lyfts ner med grävmaskin eller kran. Trästolparna avlägsnas helt genom att de grävs och/eller dras upp ur marken med hjälp av en gripklo monterad på grävmaskin.

Allt raserat material transporteras bort från området och sorteras för återanvändning, återvinning eller annat omhändertagande enligt gällande lagar och förordningar. När ledningen är raserad återgår en del av nuvarande ledningsgata till markägarens försorg. Resterande del av den befintliga ledningsgatan används fortsatt som ledningsgata för den nya ledningen.

Om raseringen bedöms kunna medföra en väsentlig påverkan på natur- eller kulturmiljön avser Sökanden att genomföra ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken samt enligt 2 kap. 10 § kulturmiljölagen för den planerade raseringen av ledningen.

3.5 Drift och underhåll

Enligt starkströmsföreskrifterna måste en ledning besiktigas återkommande. Detta görs vanligen årligen från helikopter eller mark. Eventuella fel som upptäcks styr vilka underhållsåtgärder som behöver vidtas på ledningen. Då tekniska underhållsåtgärder krävs görs också en bedömning av vilka åtgärder som behövs för att minimera framför allt körskador på mark med sämre bärighet.

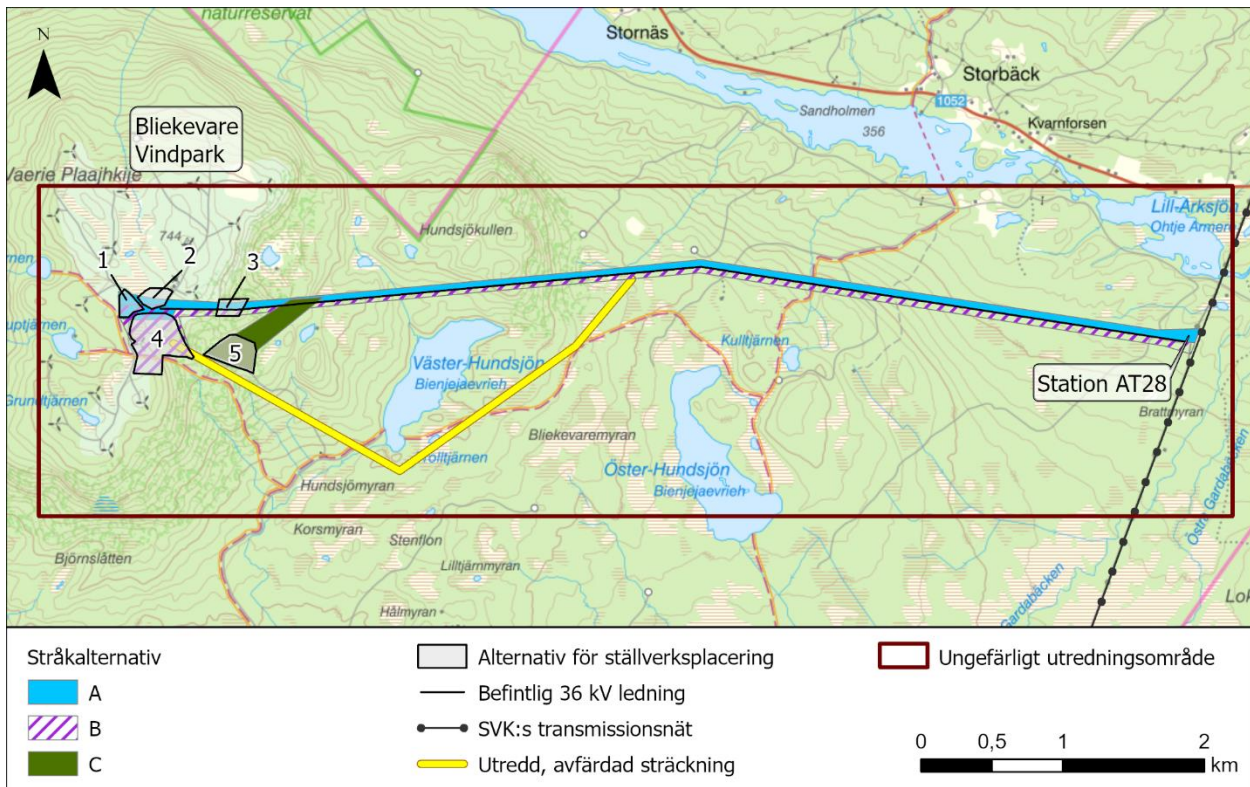
Ledningsgatan underhålls kontinuerligt i syfte att trädsäkra ledningen. Underhållsåtgärderna görs med ett intervall på cirka 6 till 9 år beroende på markens bonitet. Röjningen sker manuellt med röjsåg.

I det fall en underhållsåtgärd kan antas medföra en väsentlig påverkan på naturmiljön eller riskerar påverka fornlämningar kommer Sökanden att samråda med länsstyrelsen kring åtgärderna enligt 12 kap. 6 § MB respektive 2 kap. 10 § kulturmiljölagen.

4. Alternativ

4.1 Alternativa stråk

Det område som utretts för den aktuella åtgärden sträcker sig cirka 500 meter norr om och cirka 2 kilometer söder om den befintliga ledningen, se Figur 9. Området begränsas av ett naturreservat i norr och Öster-Hundsjön i söder. Utredningsområdet är begränsat utifrån att ledningen ska ansluta till befintlig vindkraftspark och station AT28 vid SVK:s transmissionsnät. Utgångspunkten i alternativutredningen är att följa den befintliga ledningsgatan för att minska påverkan på omgivande naturmark.

Figur 9. Utredda sträckningsalternativ mellan Bliekevare Vindpark och befintlig station AT28 vid SVK:s transmissionsnät.

Inom utredningsområdet har ett antal alternativa utredningsstråk utretts.

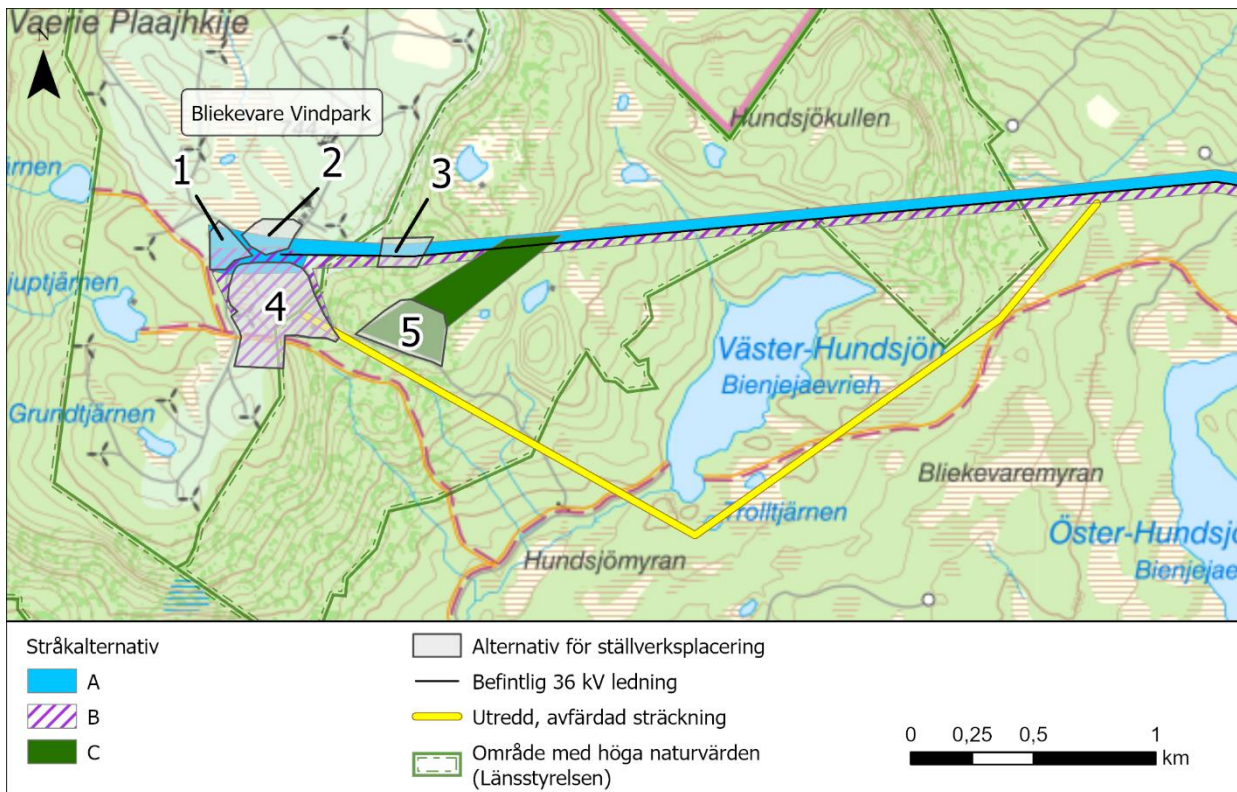
Stråk A går på norra sidan om den befintliga ledningen mellan vindkraftsparken och station AT28. Inom stråket nås ställverksläge 1, 2, 3 och 4. Stråket kan kombineras med stråk C för att nå ställverksläge 5.

Stråk B går på södra sidan om den befintliga ledningen mellan vindkraftsparken och station AT28. Inom stråket nås stationsläge 1, 2, 3 och 4. Även detta stråk kan kombineras med stråk C för att nå ställverksläge 5.

För eventuell anslutning av en ledning inom stråk A eller B till södra delen av ställverksläge 4 lämnar ledningen den befintliga ledningsgatan. Dock är det tänkt att ledningen i så fall följer befintliga vägar inom vindkraftsparken fram till ställverket, via antingen luftledning eller markkabel.

Stråk C är en avstickare från stråk A/B mot sydväst till ställverksläge 5.

Vid Bliekevare Vindpark är stråkalternativen breda så att det med en ledning inom stråken går att nå de alternativa placeringarna som utreds för det nya ställverket, se Figur 10.

Figur 10. Alternativa stråk vid vindkraftsparken.

4.2 Utredda och avfärdade alternativ

I ett inledande skede undersökte Sökanden ytterligare alternativa stråk inom utredningsområdet än de som redovisats i avsnitt 4.1.

Ett cirka 4 km långt sträckningsalternativ, gulmarkerat i Figur 10, har utretts men avfärdats. Stråket utgick från vindkraftsparken och vidare mot sydöst i riktning mot Väster-Hundsjöns södra strand. Därifrån vek alternativet av mot nordöst i riktning mot befintlig ledningsgata. Detta stråk skulle innebära ett helt nytt markanspråk inom södra delen av det utpekade området. Detta alternativ avfärdades då det inte bedömdes innebära några betydande fördelar gentemot de aktuella stråken i samrådet som går i parallellgång med den befintliga ledningen, där ledningsgatan delvis kan återanvändas.

I övrigt bedömdes det inte finnas något annat lämpligt alternativ inom utredningsområdet utöver de föreslagna längs med befintlig ledning. En alternativ lokalisering av ledningen som ej följer befintlig ledningsgata skulle innebära att ny naturmark behöver tas i anspråk. Detta överensstämmer inte med miljöbalkens hänsynsregler, varken när det gäller lokaliseringsprincipen eller hushållningsprincipen. Inga alternativa sträckningar har identifierats som ger några miljövinster jämfört med att gå längs befintlig ledning.

4.3 Alternativa tekniska utföranden

När den befintliga ledningen byggdes valdes luftledning för den aktuella sträckan. Bedömningen är att den mest lämpliga tekniken för ledningsändringen är att bygga den nya ledningen som luftledning. En luftledning innebär att driftsäkerheten kan säkerställas på ett bra sätt i den terräng och i det klimat som råder på platsen. En luftledning har färre felströmmar än en markkabel, samt är lättare att felsöka och reparera, speciellt under vintermånaderna med djup snö och tjäle. Att bygga luftledning innebär att risken för förhöjda felströmmar och oönskade effektlöden i nätet kan minimeras. Luftledning är ett mer kostnadseffektivt alternativ, jämfört med markkabel som kan kosta upp till 6 gånger så mycket. För den

aktuella ledningssträckningen anses luftledning vara det enda lämpliga alternativet för att uppfylla ledningens syfte, att utveckla en kostnadseffektiv, driftsäker och miljöanpassad elöverföring.

4.4 Nollalternativ

Nollalternativet innebär i det aktuella fallet att den samrådade åtgärden uteblir och att befintlig ledning kvarstår i nuvarande utformning. Det innebär att förutsättningar för uppgradering av vindkraftsparken Bliekeväre saknas och att det tänkta tillskottet till Sveriges elproduktion uteblir.

Nollalternativet innebär även att den befintliga ledningen kvarstår i nuvarande utformning samt att de miljökonsekvenser som kan tänkas uppkomma vid ändringen av ledningen uteblir.

5. Områdesförutsättningar och bedömning av miljöeffekter

Information om vilka intressen som kan komma att beröras av den ändrade ledningssträckningen har hämtats från Länsstyrelsens geodatakatalog, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Dorotea kommun med flera. I följande avsnitt beskrivs det område och de intressen som berörs av ledningsändringen.

Det görs också en bedömning av de miljöeffekter som ledningsändringen kan medföra.

Ledningsändringen består av avverkning för, och byggnation av, den nya ledningen och raseri av den befintliga när den nya tagits i drift. I en ansökan om ändring av koncession ska den nya ledningens effekter jämföras med den befintliga ledningens effekter. Bedömning av effekterna från ledningsändringen anges som *positiva*, *obetydliga*, *begränsade* eller *negativa* effekter. Begränsade effekter kan innebära att värdet ändras i mindre och obetydlig grad, alternativt att värdet påverkas negativt, men att effekten inte behöver innebära skada. Negativa effekter kan innebära att värdet på intresset minskar, att skador uppstår, människor som inte tidigare belastats av aktuell olägenhet drabbas och konflikt med intresse. Det kan även innebära att värdet försvinner, att många människor påverkas, samt att det blir en stor konflikt med aktuellt miljöintresse.

Bedömningarna kan förändras utifrån information som framkommer under samrådet. Förslag på skadeförebyggande åtgärder beskrivs i avsnitt 5.9.

Den kommande miljökonsekvensbeskrivningen kommer att beskriva den slutliga ledningssträckningens effekter och konsekvenser för berörda intressen, inklusive förslag på skadeförebyggande åtgärder.

5.1 Kommunala planer

Det berörda området är inte detaljplanerat och är inte specifikt omnämnt i gällande översiktsplan (Dorotea kommun, 1990). Däremot finns tematiskt tillägg till översiktsplanen, Vindkraftplan för Södra Lappland (Dorotea, Vilhelmina och Åsele kommuner, 2010). Dorotea kommun har som ambition att öka produktionen av förnybar energi och därmed minska utsläppen av växthusgaser. I det tematiska tillägget anges följande generella riktlinjer avseende elnätsanslutningar till vindkraft:

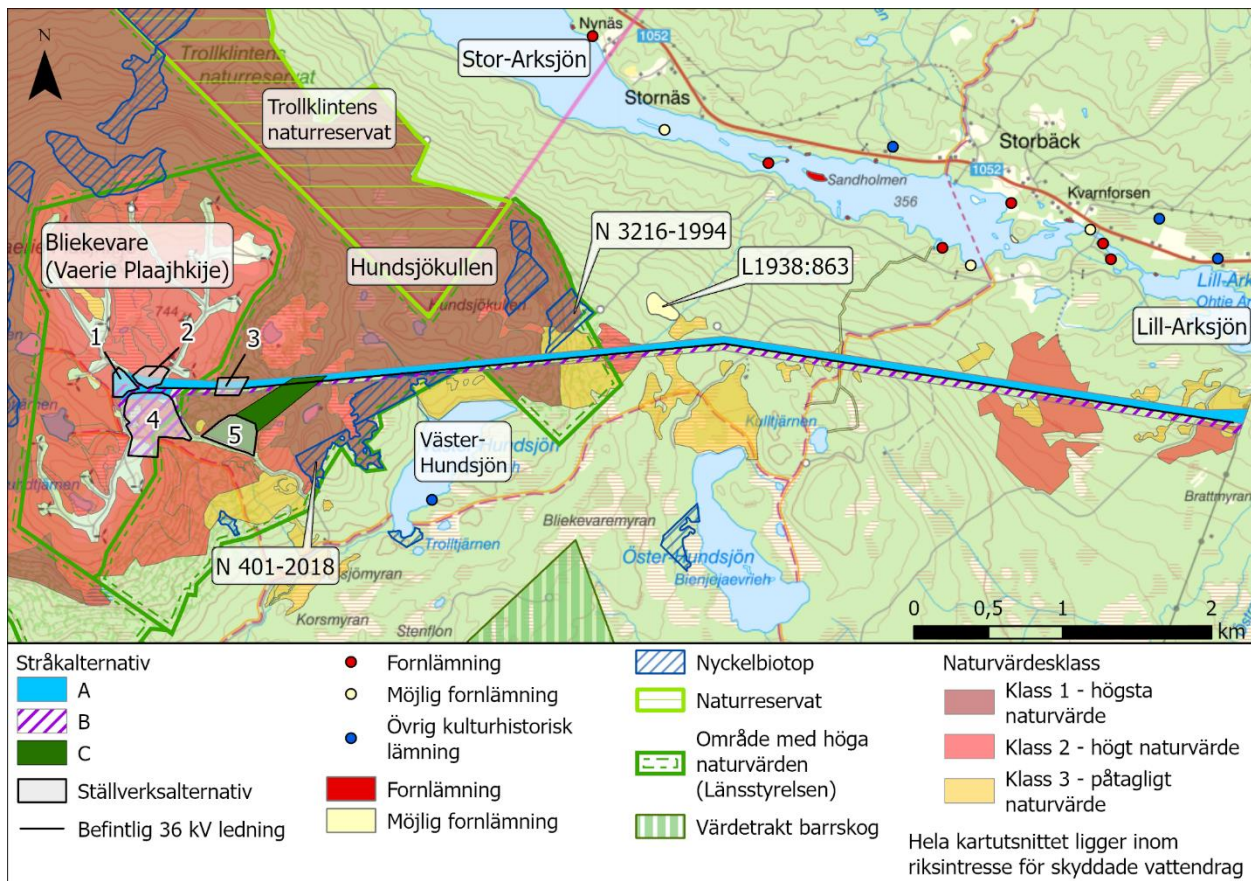
- Anslutningar till elnät ska utföras så att påverkan på skyddsvärda naturområden minimeras.
- Möjligheterna till samverkan om nätanslutningar ska beaktas.
- Befintligt elnät ska nyttjas i så stor omfattning som möjligt. Ny kraftledningsdragning skall ske varsamt.

De föreslagna utredningsstråken bedöms indirekt vara förenliga med kommunens mål med att öka produktion av förnybar energi, samt med riktlinjerna för vindkraft enligt Dorotea kommuns översiktsplanering.

5.2 Naturmiljö och fågel

5.2.1. Förutsättningar

Den västra delen av ledningssträckningen är beläget i ett höglänt kuperat landskap vid lågfjället Bliekevares (Vaerie Plaajhkije) östsluttning, se Figur 11. Naturen kring de två bergen bildar en stor, sammanhängande skog- och myrmosaik där flera naturtyper utan tydliga gränser övergår i varandra. Den östra delen av ledningssträckningen går genom lägre belägen terräng som är starkt präglad av modernt skogsbruk. Här finns skogsbestånd i olika åldrar med tall, gran eller contorta, samt mindre våtmarker och enstaka rester av naturliga skogar.

Figur 11. Natur- och kulturmiljöobjekt i utredningsstråkens närhet.

Utredningsstråken går genom ett område med höga naturvärden (Hundsjökullen, AC1986) utpekad av länsstyrelsen i samband med inventeringar av fjällnära skog år 2018-2020 (Länsstyrelsen Västerbotten, 2023). Området består av 414 hektar granskog med urskogsaktig karaktär. Området har många gamla granar och rikligt med död ved. I de mer orörda delarna av området finns rikligt med hänglavar.

Utredningsstråken ligger inom område Långselån med tillhörande käll- och biflöden, utpekad som riksintresse för skyddade vattendrag enligt 4 kap. 6§ MB. Stor- och Lill-Arksjön norr om utredningsstråken avvattnar till Långselån.

Inom Hundsjökullen-området finns en nyckelbiotop utpekad av Skogsstyrelsen (N 401-2018). Nyckelbiotopen består av barrskog med rikligt med hänglav och spärrgreniga grova granar. Nyckelbiotopen berörs av stråk B.

Nyckelbiotopen N 3216-1994 ligger norr om den befintliga ledningen och berörs av stråk A. Nyckelbiotopen består av barrskog med rikligt med lågor och vedsvampar.

Cirka 300 meter norr om utredningsstråken ligger Trollklintens naturreservat. Trollklinten är ett större grandominerat naturskogsområde där stora delar består av urskogsartade värdekärnor (Länsstyrelsen Västerbotten, 2017). Delar av skogarna är av utpräglad höjdlägestyp. Det finns höga naturvärden knutna framför allt till orördheten och den stora tillgången på gamla, grova träd och död ved. Inom reservatet förekommer många rödlistade arter som är beroende av orörd skogsmark.

Inga större vattendrag korsas och stråkalternativen berör inget vattendrag med beslutade miljö kvalitetsnormer.

I samband med tillståndsarbetet avseende vindkraftsparkens uppgradering har fågelinventeringar genomförts. Cirka 2 kilometer av den västra delen av stråkalternativen inkluderades i denna inventering. Inga skyddsvärda fågelförekomster noterades i direkt närhet till utredningsstråken. Behov av inventering av rovfågel, orre, tjäder och lom för resterande sträcka är under utredning och eventuell inventering sker under våren/försommaren 2025. Ledningsändringens konsekvenser och eventuella behov av hänsynsåtgärder för fågellivet kommer att redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.

5.2.2. Miljöeffekter

Påverkan på naturmiljön under byggfasen sker i form av markarbeten, avverkning för ledningsgata och uppförande av stolpar. Effekter under byggskedet är förlust av vegetation, fragmentering av skog och tillfälligt förändrade ljudnivåer. Under drift påverkas naturmiljön i ledningsgatan av driftåtgärder såsom röjning, avverkning av riskträd och körning med maskiner. Under driftsfasen kan luftledningar medföra en viss risk för fåglar genom kollision. Eldöd bedöms inte vara en risk då fasavståndet bedöms vara så pass brett att risken för kortslutning om en fågel lägger vingarna på två faser samtidigt, i stort sett är obefintlig.

För naturmiljön kommer alla utredningsstråk innebära en påverkan genom att ny mark tas i anspråk inom utpekade område med höga naturvärden. Utkanten av nyckelbiotoperna kan komma att påverkas av både stråk A och B. Det bedöms inte finnas risk för att riksintresset för skyddade vattendrag påverkas påtagligt negativt av något av stråken. Det bedöms vara möjligt att undvika att placera stolpar för nära de mindre vattendrag som passerar och därigenom undvika påverkan på dessa. Se även avsnitt 5.9 Skadeförebyggande åtgärder.

En ledning inom något av stråken bedöms tillföra begränsade nya effekter för naturmiljön jämfört med den befintliga ledningen. Med inarbetade skadeförebyggande åtgärder, såsom åtgärder för att gynna biologisk mångfald, bedöms stråkens effekter för naturmiljön som **begränsade till negativa** under anläggnings-, raserings- och driftskede. Miljöeffekterna av en ledning inom stråk C bedöms som **negativa** på naturvärden jämfört med övriga stråk eftersom detta alternativ innebär anläggande av en ny ledningsgata utanför den befintliga.

5.3 Kulturmiljö

5.3.1. Förutsättningar

Inom utredningsstråken finns inga kända fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Närmaste registrerade lämning i Riksantikvarieämbetets register Fornsök finns cirka 140 meter norr om stråk A. Det är en fäbodlämning (L1938:863) klassificerad som möjlig fornlämning, se Figur 11 ovan.

Hittills okända lämningar kan finnas i området eftersom ingen arkeologisk utredning genomförts längs utredningsstråken. En arkeologisk utredning avses genomföras under 2025.

5.3.2. Miljöeffekter

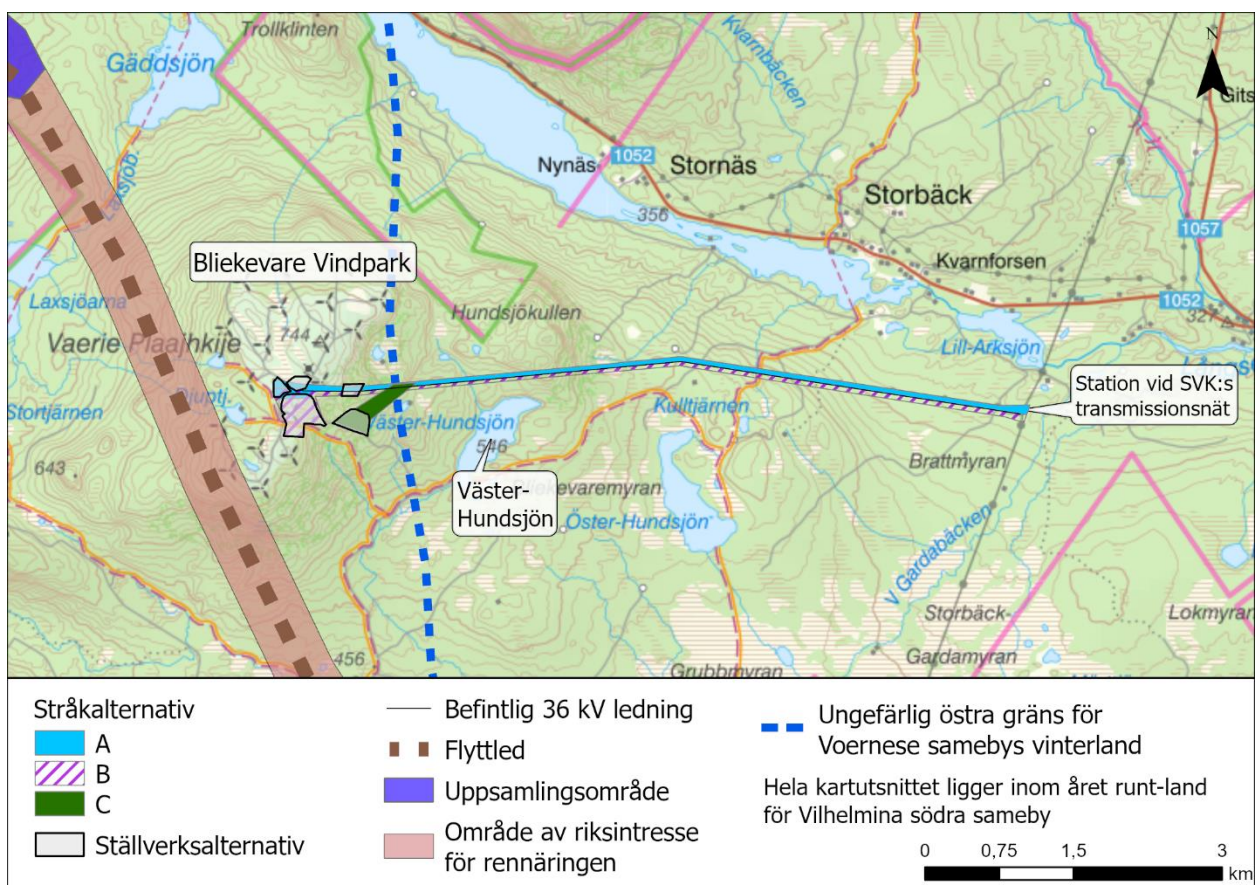
En ny ledning inom något av stråken bedöms inte tillföra några nya effekter för kulturmiljön jämfört med den befintliga ledningen och effekterna för kulturmiljö bedöms med skadeförebyggande åtgärder, såsom anmälan om icke kända lämningar påträffas, som **obetydliga** under anläggnings-, raserings- och driftskede.

5.4 Rennäring

5.4.1. Förutsättningar

Utredningsstråken ligger inom året runt-land samt höstland för Vilhelmina södra fjällsameby. Ett året-runt-land får som namnet antyder användas till renbete under hela året. För fjällsamebyarna innebär det området ovanför odlingsgränsen och upp till riksgränsen.

Utredningsstråken berör inget utpekade riksintresseområde för rennärigen. I vindkraftsparkens västra del, cirka 500 m väster om ledningen, finns en flyttled av riksintresse som används av Voernese sameby, se Figur 12. Mellan Bliekevare Vindpark och Väster-Hundsjön går den östra gränsen för vinterbetesområdet för Voernese sameby som har sitt året-runt-land i Jämtlands län. Vinterbetesmarkerna är marker som får användas till renbete under tiden 1 oktober till och med 30 april.

Figur 12. Utpekade intressen för rennärigen.

5.4.2. Miljöeffekter

Rennärigen påverkas av alla verksamheter som sker inom deras renbetesområden. Ett enskilt projekt för en tillkommande verksamhet behöver inte i sig ha en avgörande betydelse för en samebys förutsättningar att bedriva renskötsel. I stället är det den kumulativa påverkan som är avgörande för hur rennärigen kan bedriva sin verksamhet.

Påverkan på rennärigen av en ny kraftledning uppstår under byggskedet vid markarbeten och vid avverkning för ledningsgata. Påverkan sker även genom mänsklig närvaro och förhöjda ljudnivåer, samt tillfällig nedsättning av markens värde som betesmark. En ledning kan även innebära att renar undviker att vistas i området nära kraftledningarna under byggtiden och att flytt av renar försvåras. Om byggnationer sker under barmarksperioden finns risk att betesmark skadas av maskiner. En negativ effekt av att bygga

under vintern är att det kan uppkomma störningar på betande renhjordar och det kan innebära betesbortfall för samebyn.

Under driftstiden kan störningar på rennäringsområdet uppstå i samband med den mänskliga närvaron vid underhållsåtgärder. Avverkning av skog som nyttjas för bete orsakar även ett direkt betesbortfall och ledningsgatan blir ett öppet skogsfritt stråk som renarna kan följa bort från betesmarken. Vintertid nyttjas ledningsgator ofta för skoterkörning vilket dels kan störa renarna men som också bildar hårda skoterspår som renarna lätt tar sig fram på vilket också kan leda dem bort från betesmarker.

I detta fall finns det redan en ledning på platsen och ny ledning kommer i huvudsak att lokaliseras i anslutning till den befintliga. Det bedöms innebära mindre påverkan än en ny sträckning genom opåverkad mark. Anläggande av den nya ledningen innebär dock ett tillkommande bortfall av mark som skulle kunna vara betesmark samt avverkning av träd där hänglav kan finnas. Samtidigt återgår en del av den befintliga ledningsgatan till återväxt och i slutändan blir den nya skogsgatan ungefär lika bred som i dag. Under bygg- och raseringskedan uppstår störningar i de fall renarna befinner sig i området. En ledning inom något av stråken bedöms inte tillföra några betydande effekter jämfört med den befintliga ledningen och effekterna för rennäringsområdet bedöms med skadeförebyggande åtgärder, såsom dialog innan byggnation, se även avsnitt 5.9, som **begränsade till negativa** under anläggnings-, raserings- och driftskedet.

5.5 Infrastruktur

5.5.1. Förutsättningar

Den nya ledningen ansluter till ett fack i en tillbyggnad till station AT28 vid Svenska kraftnäts 220 kV ledning. Samtliga ledningar och stationer som tillhör transmissionsnätet i Sverige har pekats ut som riksintresseområde för totalförsvaret.

Områdeskoncession innehas av E.ON Energidistribution AB.

Inga ytterligare ledningar eller större vägar korsas, endast mindre skogsbilvägar återfinns i området.

5.5.2. Miljöeffekter

Vid inkopplingsarbete i en tillbyggnad till station AT28 kan avbrott krävas vilket ger en negativ effekt, men då arbetet kommer ske i samråd med Svenska kraftnät bedöms dessa effekter kunna hanteras. Den planerade ändringen bedöms därför innebära **begränsade** effekter på befintlig infrastruktur under bygg- och raseringskedan samt **obetydliga** effekter under driftskedet.

5.6 Övrig markanvändning

5.6.1. Förutsättningar

Markanvändningen längs utredningsstråken utgörs av renskötsel (se avsnitt 5.4) och skogsbruk, samt vindbruk i och med EnBW Sverige AB:s vindkraftspark i väst.

5.6.2. Miljöeffekter

För övrig markanvändning innebär anläggande av ny ledning att ytterligare mark tas i anspråk. Negativa effekter är att befintlig skog avverkas och att marken i skogsgatan blir otillgänglig för normalt skogsbruk under ledningens drifttid. Ledningen utgör dock inget hinder för omkringliggande skogsverksamhet. Den negativa effekten mildras något genom att delar av den befintliga skogsgatan kan användas. Den mark som frigörs vid rasering av befintlig ledning kan återgå till annan markanvändning, och långsiktigt bedöms därmed en ledning inom något av stråken inte tillföra några betydande effekter jämfört med den befintliga ledningen.

Sammanfattningsvis bedöms effekterna av ny ledning inom något av stråken A och B som **begränsade** under anläggnings-, raserings- och driftskedet. Miljöeffekterna från en ledning inom stråk C bedöms också som **begränsade** på skogsmark men något större jämfört med övriga stråk då stråket innebär en ledning i nysträckning.

5.7 Landskapsbild och boendemiljö

5.7.1. Förutsättningar

Landskapet utgörs av ett kuperat lågfjälls- och skogslandskap. Utredningsstråken berör granskog, tallskog samt lövblandad barrskog och passerar över ett antal mindre våtmarker.

Det närmast liggande bostadshuset finns i Storbäck cirka 700 meter från stråk A. Söder om ledningen finns två mindre stugor nordväst om Väster-Hundsjön respektive nordväst om Kultjärnen, båda cirka 150 meter från stråk B.

5.7.2. Miljöeffekter

Under byggskedet blir påverkan på landskapsbilden av en ny ledning inom något av utredningsstråken något större än idag då två ledningar står samtidigt på platsen. De två ledningarna blir synliga lokalt i skogsgatan samt från öppna och höga siktpunkter där det i dagsläget går att se den befintliga ledningen.

När den nya ledningen tagits i bruk raseras den befintliga ledningen och en del av den befintliga skogsgatan kan låtas återväxa. Det gör att den ändrade ledningssträckningens påverkan på landskapsbilden på längre sikt blir liknande den som är idag. Vid nyttjade av stålstolpar kan ledningens stolpar se annorlunda ut jämfört i dag och på vissa platser är stolparna högre än i dag. Ledningens visuella påverkan begränsas dock effektivt eftersom ledningen uppförs i skogsmark med liten exponering mot omgivande landskap där få rör sig. En ledning inom något av stråken bedöms inte tillföra några betydande nya effekter för landskapsbild jämfört med den befintliga ledningen och effekterna bedöms som **begränsade** under driftskedet.

Effekter för omgivande bostadshus/mindre stugor under byggskedet kan vara förändrade ljudnivåer i ledningsgatan till följd av arbetsmaskiner och ökade transporter. Effekterna är dock kortvariga och när ledningen är i drift utgör den, liksom i dag, inget hinder från att röra sig i området. Påverkan på boendemiljö av en ledning inom något av stråken till följd av elektromagnetiska fält bedöms inte uppstå eftersom den nya ledningen anläggs på ett behörigt avstånd från bostadshus/stugor varpå effekterna bedöms som **obetydliga**. Ingen skillnad gällande elektromagnetiska fält bedöms föreligga jämfört med den befintliga ledningen.

5.8 Friluftsliv

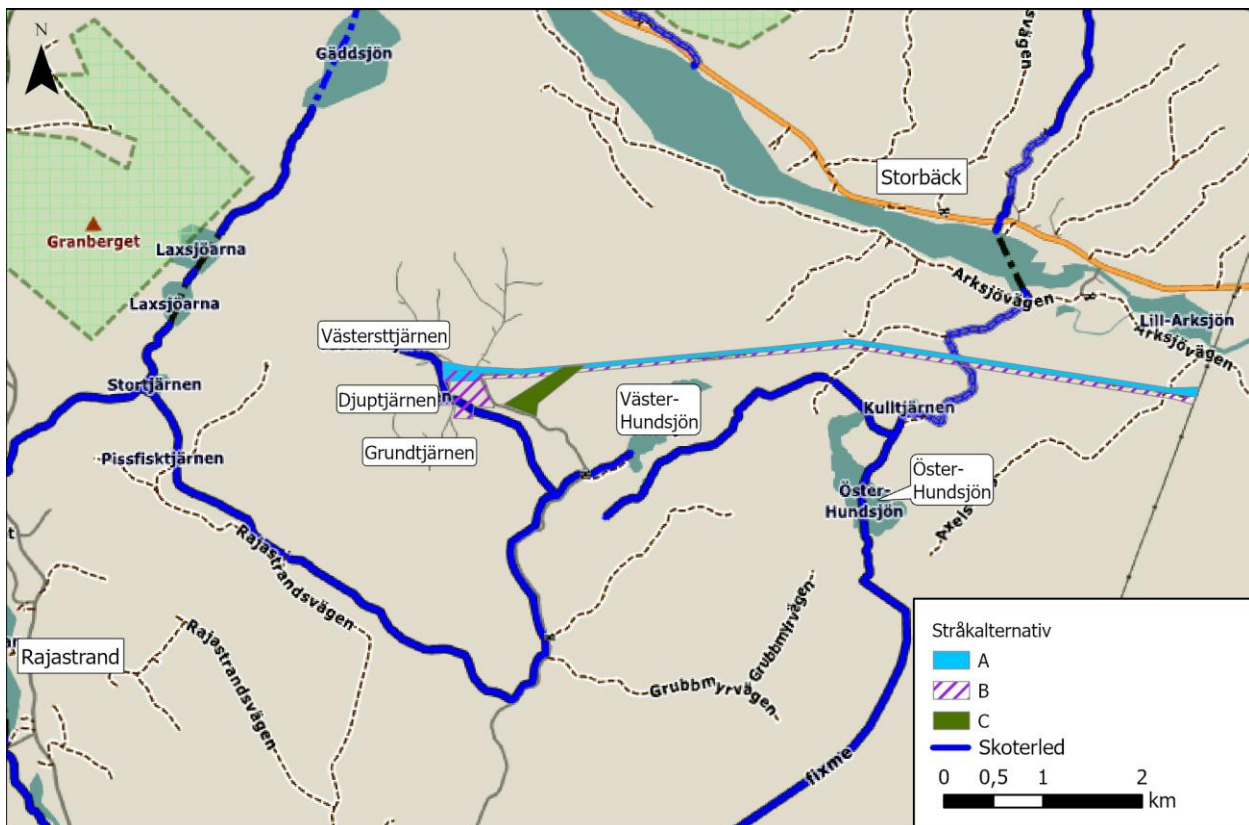
5.8.1. Förutsättningar

Marken är allemansrättsligt tillgänglig för aktiviteter såsom vandring, skidåkning, skoteråkning, jakt samt bär- och svampplockning. Naturreservat Trollklinten norr om utredningsstråken har inga iordningsställda leder eller andra anordningar, men kan locka besökare som kommer dit för naturupplevelsens skull. Området används av Storbäck och Sörfors jaktlag för älgjakt samt sannolikt även för småviltsjakt.

Dorotea kommun är attraktivt ur sportfiskeperspektiv och utredningsstråken går inom två fiskevårdsområden, Storbäck FVO och Rajastrands FVO. Vid Öster-Hundsjön finns båt och stuga för uthyrning för fiske.

Vid Väster-Hundsjöns södra ände finns en rastplats med vindskydd samt en båt för uthyrning. Rajastrands FVO sätter ut örting i sjön (Sveriges fiskevattenägareförbund, 2024). Vid Djuptjärnen väster om utredningsstråken sätter fiskevårdsområdet ut röding för vinterfiske.

Utredningsstråken korsar en skoterled som går mellan Storbäck och Rajastrand via Väster-Hundsjön samt mellan Storbäck och Harrsjö, se Figur 13. Avstickare går till Västerst-, Djup- och Grundtjärnen vid Bliekevare Vindpark.

Figur 13. Skoterleder i utredningsstråkens närområde. Källa: Skoterleder.org.

5.8.2. Miljöeffekter

En lednings påverkan på friluftslivet består främst av dess fysiska närvaro i landskapet. En ledning kan upplevas som ett mer modernt tekniskt inslag som sänker upplevelsevärde av en i övrigt till synes naturlig miljö eller vy.

Under bygg- och raseringskedet bedöms effekterna av ledningsändringen inom något av stråken som **begränsade** då det under en tillfällig period sker byggarbeten som genererar buller och dels ger en visuell effekt genom att det en period kommer stå två ledningar på platsen. Effekterna är dock kortvariga och när ledningen är i drift utgör den, liksom i dag, inget hinder från att röra sig i området. En ledning inom något av stråken bedöms inte tillföra några betydande nya effekter för friluftsliv jämfört med den befintliga ledningen och effekterna bedöms som **obetydliga** under driftskedet.

5.9 Skadeförebyggande åtgärder

Transporter av material och personal sker företrädesvis längs befintliga vägar samt i ledningsgatan.

Anläggningen för korsande av vattendrag kommer vid behov att anmälas och hanteras i behörig ordning enligt gällande lagar och regler.

I terräng med dålig bärighet så utförs arbetet i första hand på tjälad eller snötäckt mark. Om väderläget inte medger detta och arbetet i stället genomförs under varmare perioder kan t. ex. stockmattor användas för att undvika körskador i terrängen. Om körskador uppstår i mark ska marken återställas i samband med avslutat arbete.

Inom områden med höga naturvärden kan vid behov åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden genomföras, till exempel att högstubbar skapas och död ved sparas längs kanten på skogsgatan.

Anläggningsarbeten utförs så att risken för utsläpp av drivmedel och oljor minimeras. Krav på hantering och försiktighetsåtgärder regleras i entreprenadupphandlingen samt i egenkontrollen.

Ingen förvaring eller upplag av material och maskiner sker inom känsliga natur- eller vattenmiljöer.

Inför byggskedet sker dialog med berörda samebyar.

Vid detaljprojekteringen kommer hänsyn tas till eventuella fynd i den arkeologiska utredningen.

Om byggnationen bedöms kunna medföra en väsentlig påverkan på naturmiljön eller riskerar påverka fornlämningar avser Sökanden att genomföra ett samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken respektive enligt 2 kap. 10 § kulturmiljölagen.

5.10 Samlad bedömning

Den planerade ledningsändringen bedöms vara förenlig med riktlinjerna för vindkraft enligt Dorotea kommuns översiktsplanering.

I detta skede av tillståndsprocessen är den samlade bedömningen att ledningsändringen ger begränsade negativa effekter på infrastruktur och friluftsliv under byggskedet samt obetydliga effekter under driftskedet.

Effekter på registrerade områden med höga naturvärden som berörs av ny ledning bedöms med inarbetade skadeförebyggande åtgärder som begränsade till negativa under anläggnings-, raserings- och driftskede. Miljöeffekterna från en ledning inom stråk C bedöms som negativa jämfört med övriga stråk då stråket innebär en ledning i nysträckning.

För landskapsbild och boendemiljö bedöms effekterna av den nya ledningen som negativa under bygg- och raseringskede samt begränsade under driftskedet. För boendemiljöer kommer inga negativa effekter avseende elektromagnetiska fält uppstå jämfört med befintlig ledning.

Utifrån nuvarande underlag berörs inga kulturmiljöer negativt. En arkeologisk utredning avses genomföras under 2025.

Effekterna på skogsbruksmark bedöms som begränsade för stråk A och B, då ytterligare skogsmark tas i anspråk i anslutning till den befintliga skogsgatan. Effekter från en ledning inom stråk C bedöms också som begränsad med som något större jämfört med övriga stråk då stråket innebär en ledning i nysträckning.

Den nya ledningens effekter för rennäring bedöms i och med dess intrång i betesmark och risk för störning som begränsade till negativa under bygg- och raseringskede och begränsade under driftskede. Ny ledning utgör dock inte något hinder för att rennäringens pågående markanvändning kan fortsätta.

Sammanfattningsvis bedöms en ledning inom något av stråken inte tillföra några betydande effekter för rennäring, övrig markanvändning, friluftsliv, landskapsbild och boendemiljö jämfört med den befintliga ledningen. För naturmiljön bedöms en ledning inom något av stråken tillföra begränsade nya effekter jämfört med den befintliga ledningen.

Lokalisering av ny ledning inom stråk A och B bedöms som de mest lämpliga sträckningarna i området eftersom byggnationen sker i anslutning till befintlig ledning. Därigenom kan delar av befintlig ledningsgata i området nyttjas även för den nya ledningen. För eventuell anslutning av ny ledning inom stråk A eller B till södra delen av ställverksläge 4 lämnar ledningen den befintliga ledningsgatan. Dock är det tänkt att ledningen i så fall följer befintliga vägar inom vindkraftsparken fram till ställverket varpå ledningen samlas till befintlig infrastruktur. Stråk C frångår den befintliga ledningsgatan i cirka 600 meter varpå påverkan blir större jämfört med stråk A och B.

6. Fortsatt arbete

Den information och de synpunkter som inkommer under samrådet kommer ligga till grund för det fortsatta arbetet med val av sträckning och miljökonsekvensbeskrivning. Inkomna synpunkter sammanställs i en samrådsredogörelse som biläggs koncessionsansökan. Utifrån inkomna synpunkter, genomförda inventeringar och övrigt utredningsarbete väljs det/de stråk som Sökanden planerar att anlägga ny ledning inom. Därefter arbetas en miljökonsekvensbeskrivning fram för den valda sträckningen. Miljökonsekvensbeskrivningen fokuserar på aspekterna naturmiljö och fågel, rennärning, kulturmiljö, landskapsbild, friluftsliv och övrig markanvändning. Effekter och konsekvenser, samt relevanta hänsynsåtgärder, beskrivs både för anläggningsskedet och driftskedet. Om några kumulativa effekter identifieras kommer dessa att beskrivas.

Koncessionsansökan planeras att lämnas in under hösten 2025. Upphandling och byggnation planeras påbörjas så snart koncession för ledningen samt tillstånd för uppgraderingen av Bliekevare Vindpark erhållits.

7. Referenser

Dorotea kommun. (1990). *Översiktsplan*. Hämtat från <https://www.dorotea.se/bygg-bo-och-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplan/gallande-oversiktsplan/>

Dorotea, Vilhelmina och Åsele kommuner. (2010). *Vindkraft*. Hämtat från <https://www.dorotea.se/bygg-bo-och-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplan/vindkraft/>

Länsstyrelsen Västerbotten. (2017). *Beslut om bildande av Trollklintens naturreservat i Dorotea kommun*. Hämtat från https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4df86bcd164893b7cd9210e8/1533708068362/Trollklinten_beslut%20och%20sk%C3%B6tselplan%20utan%20s%C3%A4ndlista.pdf

Länsstyrelsen Västerbotten. (2023). *Skogar med höga naturvärden*. Hämtat från <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/34/resource/173#page=28>

Sveriges fiskevattenägareförbund. (den 10 12 2024). *Rajastrands FVOF*. Hämtat från <https://www.vattenagarna.se/vasterbottens-lans-radslagsgrupp/?o=916>

Geodata:

Länsstyrelsens geodatakatalog

Naturvårdsverket

Riksantikvarieämbetet

Sametinget

Skogsstyrelsen

Skoterleder.org